

Analiza reprezentacije **LGBTIQ+** zajednice u **onlajn** medijima

Analiza reprezentacije **LGBTIQ+**
zajednice u **onlajn medijima**

Analiza reprezentacije **LGBTIQ+** zajednice u **onlajn medijima**

Izdavač:

Centar za monitoring i istraživanje CeMI
Bul. Josipa Broza Tita 23a
email: info@cemi.org.me
www.cemi.org.me

Urednik:

Dr Slaven Živković

Autori:

Dr Marko Savić
Dr Nemanja Batrićević

Godina izdanja:

2026

Napomena: Ova analiza je nastala u okviru projekta „Od ćutanja do narativa: Predstavljanje LGBTIQ+ u crnogorskim medijima (2011–2024)“, koji sprovodi CeMI, a koji je podržan kroz širi program „Zajedno za LGBTIQ+ jednakost“, koji vodi Centar za građansko obrazovanje (CGO) u partnerstvu sa ERA- LGBTI Equal Rights Association for the Western Balkans and Turkey, Queer Montenegro,

Queer centrom Skoplje, Tuzlanskim otvorenim centrom, Open Mind Spectrum Albania i Centrom za razvoj društvenih grupa iz Kosova (CSGD). Projekat finansira Evropska unija, a kofinansira Ministarstvo regionalno-investicionog razvoja i saradnje sa nevladinim organizacijama. Stavovi i mišljenja iznijeti u analizi ne predstavljaju nužno stavove donatora.

Centar za građansko obrazovanje
Centre for Civic Education

ERA
LGBTI Equal Rights Association
for the Western Balkans and Turkey

SADRŽAJ

KLJUČNI ZAKLJUČCI	7
UVOD	9
IZVOD IZ METODOLOGIJE	11
ANALIZA MEDIJSKIH ČLANAKA	15
ANALIZA KOMENTARA	20
ZAKLJUČNA RAZMATRANJA I PREPORUKE	30
DODATAK.....	33

KLJUČNI ZAKLJUČCI

- Prva longitudinalna studija komentara na medijskim portalima o LGBTIQ+ osobama obuhvatila je period od 2012. do 2024. godine. Istraživanje je uključilo kodiranje komentara od strane ljudskih koderâ, kao i kodiranje putem mašinskog učenja i treninga modela.
- Za prikupljanje cjelokupnog sadržaja relevantnog za LGBTIQ+ teme sa tri odabrana medija, razvijen je specijalizovani softver za automatsko prikupljanje podataka (web-scraping) sa javnih onlajn stranica medijskih portala.
- Analizirano je 3.250 medijskih članaka na tri portala: Vijesti, Analitika i In4s. Analiza je obuhvatila skoro 35.000 komentara. Broj lajkova i dislajkova na ovaj broj komentara u posmatranom periodu iznosi 360.749.
- Tokom čitavog posmatranog perioda, LGBTIQ+ teme su bile najučestalije na portalu Vijesti (68%).
- Primjetan je trend opadanja objavljivanja sadržaja o LGBTIQ+ zajednici u posmatranom periodu (u 2024. godini na ova tri portala objavljeno je svega 146 članaka).
- Najviše medijskih članaka, skoro polovina, objavljeno je u rubrikama Politika i Društvo, dok su korisnici portala pokazali najveće interesovanje za LGBTIQ+ teme upravo u ovim sekcijama (prosječan broj komentara po članku bio je 15, a prosječan broj pregleda 3.371).
- Čitaoci su ostavili barem jedan komentar na dvije trećine članaka (66%), dok preostala trećina (34%) nije imala komentare (u prosjeku se na člancima o LGBTIQ+ temama može naći 11 komentara).
- Javna rasprava u komentarima ispod članaka o LGBTIQ+ temama je izuzetno negativna. Jezički izraz komentara je negativan u približno 80% slučajeva.
- Analiza je ukazala na nekoliko vrhunaca (pikova) u broju komentara: 2013. uoči prve Povorke ponosa u Budvi; 2014; zatim 2018. godine kada je završen rad na Zakonu o životnom partnerstvu lica istog pola i organizovane javne rasprave; 2021. godine, tokom medijskog izvještavanja i praćenja slučajeva napada na LGBTIQ+ osobe. Skok broja komentara na portalu In4s 2021. godine uglavnom se odnosi na teme iz Srbije i najavu usvajanja sličnog zakona o životnom partnerstvu kao u Crnoj Gori.
- Najveći udio u komentarima koji predstavljaju uvredu, poziva na nasilje i ismijavanje zabilježen je na portalu In4s (26%), zatim Vijesti (23%) i Analitika (20%).
- U prosjeku, komentari o tradicionalnim vrijednostima, moralu i religiji dobili su najviše lajkova (~10), dok su komentari uvredljive prirode ili oni koji pozivaju na nasilje dobili najmanje (~4). Zanimljivo je da je najveći broj dislajkova takođe

zabilježen u kategoriji tradicionalnih vrijednosti, morala i religije (~5), što ukazuje na to da komentari ove vrste mogu imati polarizujući efekat na ostale čitaoce portala.

- Zabilježen je značajan pad učestalosti uvreda i poziva na nasilje u komentarima. U 2024. godini izmjeren je najniži udio ove vrste komentara u cjelokupnom posmatranom periodu.
- Primjetan je značajan porast opštih komentara, kao i komentara iz kategorije koja obuhvata politiku (partije, političare, institucije), navodne lobističke napore (propagandu) i cenzuru u medijima. U 2024. godini izmjeren je rekordan udio ove grupe komentara.
- Tokom godina, kritika upućena LGBTIQ+ zajednici se pomjerila iz kategorije eksplicitnih uvreda, neprihvatanja i napada ka kategorijama politike, ideologije i cenzure.

UVOD

Glavni cilj ovog izvještaja je predstavljanje nalaza proizašlih iz sveobuhvatne longitudinalne analize razumijevanja stavova javnosti, medijske vidljivosti i sentimenta zajednice prema LGBTIQ+ osobama u Crnoj Gori u periodu od 2012. do 2024. godine. Ova analiza teži da predstavi rezultate istraživanja na naučno rigorozan, ali pristupačan način, uz prateće preporuke za unapređenje u oblasti medijskog izvještavanja i regulacije.

Identifikovani su problemi negativnog medijskog predstavljanja i govora mržnje u komentarima usmjerenim ka LGBTIQ+ populaciji, kao i nedostatak istraživanja koja bi podstakla promjene kako u medijima, tako i u formulisanju javnih politika zasnovanih na podacima. Upravo u oblasti podataka, naše istraživanje daje značajan doprinos kroz sveobuhvatnu analizu medijskih članaka i komentara koja pokriva period od 2012. do 2024. godine. Naše interesovanje za medijske članke, a naročito za komentare, proizilazi iz razumijevanja konteksta u Crnoj Gori i negativnog sentimenta prema LGBTIQ+ zajednici. O činjenici da je diskriminacija posebno izražena na internetu svjedoče i podaci da je neposredno nakon usvajanja Zakona o životnom partnerstvu lica istog pola, kancelariji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda (Ombudsmanu) podnijeto čak 219 prijava u samo tri dana, a koje su se odnosile na uvrede, prijetnje i govor mržnje na internetu. Pored toga, najveći broj prijava diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije, registrovanih kod Uprave policije, odnosi se na komentare građana na društvenim mrežama. U 2018. godini bilo je 94 takve prijave (od ukupno 102 podnijete krivične prijave za diskriminaciju po osnovu seksualne orijentacije), dok je u 2019. godini taj broj iznosio 87 prijava (od ukupno 100 podnijetih krivičnih prijava).¹ Prema istraživanju koje je sproveo Centar za monitoring i istraživanje (CeMI), svaki drugi građanin Crne Gore i dalje izražava homofobične stavove, a nedavne ankete pokazuju da oko 60% stanovništva ima „konzervativne“ negativne stavove prema LGBTIQ+ osobama. Takvi stavovi i incidenti govora mržnje su suštinski povezani sa načinom na koji se LGBTIQ+ osobe uokviruju u komentarima medijskih članaka. Kako je navedeno u Strategiji za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori (2024–2028), mediji – a naročito onlajn portali – često objavljuju diskriminatoran i uvredljiv sadržaj koji podstiče neprijateljstvo i mržnju prema LGBTIQ+ osobama.

1 "Jednakost LGBTQ+ osoba pred zakonom" Center of monitoring and Research, dostupno na sajtu: <https://cemi.org.me/storage/uploads/tTM6KUfO7r9BJfr02OO0Sa5knldOc12qpRIwk4yS.pdf>

Odnos prema LGBTIQ+ zajednici zasnovan je na predrasudama koje se dodatno učvršćuju konzervativnim društvenim stavovima, patrijarhatom i nedostacima u obrazovnom sistemu. Predrasude prerastaju u socijalnu distancu, na šta ukazuju predstavljeni podaci, što zajedno vodi ka aktivnom izražavanju mržnje koje je dominantno na internetu. Iako postoje analize medijskog predstavljanja LGBTIQ+ osoba, koje su uglavnom u fokusu organizacija civilnog društva, detaljno longitudinalno istraživanje komentara na medijsko izvještavanje — o tonu komentara, o kontekstu i o reakcijama čitalaca sada nije sprovedeno. Ovo ukazuje na nedostatak informacija za one koji bi trebalo da oblikuju medijski sadržaj, ali i na nedostatak uvida za kreiranje ciljanih kampanja koje se bave specifičnim problemima. To omogućava pristrasnom i netačnom izvještavanju da opstane bez nadzora javnosti i ograničava razvoj efikasnih intervencija, poput obuke novinara ili medijskih smjernica, jer obim i priroda problema nisu u potpunosti dokumentovani. Drugim riječima, popunjavanje ove praznine je temelj za pametnije, ciljano djelovanje u cilju poboljšanja reprezentacije LGBTIQ+ osoba i suzbijanja predrasuda.

Kada se opisano stanje društva odrazi kroz onlajn komentarisanje, dobijamo okidače za digitalno i onlajn nasilje, diskriminaciju i omalovažavanje. Pored toga, ova situacija je dodatni pokazatelj važnosti rada cjelokupne društvene zajednice na jačanju medijske i digitalne pismenosti. Medijska i digitalna pismenost su ključni alati za odgovorno ponašanje građana u onlajn prostoru. One su preduslov za razumijevanje ozbiljnih posljedica olakog komentarisanja koje sadrži pozive na nasilje, diskriminaciju i govor mržnje — djela koja su kažnjiva po zakonu. Indeks medijske pismenosti rangira Crnu Goru na 26. mjesto od 40 zemalja.² Iako je u ovom mjeranju donekle popravila svoju poziciju, Crna Gora se nalazi u trećem klasteru, gdje ranjivost na dezinformacije ostaje izražena. Indeks pokazuje geografski obrazac u kojem su najnaprednije zemlje u sjevernoj i zapadnoj Evropi, uključujući Estoniju. U širem kontekstu, ovakvo stanje u komentarima dio je opšteg stanja medijske i digitalne pismenosti. Na to ukazuje veliki broj negativnih komentara koji i dalje postoje na internetu, a koji „zaobilaze“ moderaciju na medijskim portalima i nastavljaju da viktimizuju pojedince i čitave grupe.

Relevantni period od 12 godina pokriven je osmišljavanjem inovativne metodologije koja je uključivala mašinsko učenje i trening modela. Analiza je obuhvatila preko 3.250 medijskih članaka na tri portala u Crnoj Gori – Vijesti, Analitika i In4s. Za ovaj vremenski period obrađeno je i analizirano približno 35.000 komentara. Dodatno, pored prethodnih argumenata o važnosti analize komentara na medijskim portalima, o njihovoj „popularnosti“ i čitanosti svjedoči i mapirani broj lajkova/dislajkova na komentarima, koji je u posmatranom periodu iznosio ukupno 360.749. U narednom dijelu analize predstavimo izvod iz metodologije radi više detalja.

² Index dotupan na: <https://osis.bg/wp-content/uploads/2026/01/Media-Literacy-Index-2026.pdf>

IZVOD IZ METODOLOGIJE³

Naša metodologija omogućava identifikaciju uvida zasnovanih na podacima o evoluciji javnog diskursa u vezi sa pravima LGBTIQ+ osoba i odgovora javnosti, onako kako se on ogleda u komentarima koje uzimamo kao mjerilo angažovanja (interakcije). Ovo istraživanje je utemeljeno na korpusu koji čine onlajn članci i pripadajući komentari korisnika odabrani sa vodećih crnogorskih medijskih portala. Kako bismo osigurali reprezentativnost naših nalaza, odabrali smo tri medija – **Vijesti**, **Analitiku** i **In4s** – od kojih svaki ima više od decenije iskustva u onlajn izdavaštvu, obuhvatajući niz ideoloških perspektiva unutar Crne Gore. Digitalne arhive ovih izvora datiraju od 2012. godine, što omogućava analizu varijacija u tonu, uokvirivanju (frejmingu) i angažovanju publike u odnosu na političku orijentaciju svakog medija, onako kako ih javnost pretežno percipira.

Za prikupljanje cjelokupnog sadržaja relevantnog za LGBTIQ+ teme sa tri odabrana medija, razvili smo specijalizovani softver za automatsko prikupljanje podataka (web-scraping) sa javnih stranica medijskih portala. Najvažniji zadatak u ovoj fazi bilo je definisanje korpusa „relevantnih članaka“. Odlučili smo da relevantne članke definišemo na osnovu kriterijuma pretrage zasnovanih na ključnim riječima.⁴

Nakon što je sastavljena lista relevantnih članaka sa tri medija, namjenski softver je dobio instrukcije da prikupi sljedeće podatke: naslov, lid (uvod), puni tekst članka, autora (ako je dostupan), datum objavljivanja, dužinu članka (broj riječi) i broj komentara. Nakon što su prikupljeni podaci o člancima, softver je prešao na prikupljanje odgovarajućih podataka iz sekcije sa komentarima. Svaki komentar povezan sa člankom je prikupljen i pohranjen u posebnu bazu podataka, bilježeći sadržaj i strukturu onlajn diskursa. Podaci vezani za komentare uključuju: tekst komentara, status (originalni komentar ili odgovor), vremensku oznaku, pseudonim komentatora i broj lajkova/dislajkova.

Kada je skup podataka formiran, započeli smo dvofazni proces klasifikacije koji se sastojao od manuelnog (ručnog) kodiranja, mašinskog učenja i treninga modela.

³ Detaljna metodologija je dio projektne dokumentacije i može joj se pristupiti kontaktiranjem Centra za monitoring i istraživanje (CeMI).

⁴ „LGBT“, „LGBTIQ+“, „homoseksualnost“, „interpolnost“, „Montenegro Pride“, „Povorka ponosa“, „gej“, „lezbijka“, „kvir“ (queer), „istopolna partnerstva/zajednice“, „transrodnost“, „zakon o rodnom samoodređenju“, „Asocijacija Spektra“, „Kvir Montenegro“, „LGBT forum Progres“.

Manuelno kodiranje su sproveda tri obučena ljudska koderi.⁵ Skup podataka korišćen za obuku modela sastojao se od 25% (9.000) nasumično izvučenog uzorka iz populacije komentara.⁶ Ovo je urađeno kako bi se podstakla ravnomjerna raspodjela kroz vrijeme i medijske portale, čime je osigurano da manuelno označavanje ne bude pristrasno prema određenom periodu ili publici. Da bi se osiguralo nepristrasno označavanje podataka, prije davanja koderima, svaki komentar je „standardizovan“ na način koji onemogućava koderu da zna sa kog portala ili iz koje godine komentar potiče. Prvi zadatak bio je posvećen kodiranju semantike. Koderi su imali zadatak da označe gdje se komentar nalazi na spektru između afirmativnog i negativnog izražavanja.⁷ Šema kodiranja u vezi sa sentimentom uključivala je šest potencijalnih oznaka: Pozitivan - ton ili riječnik koji ukazuje na afirmativan stav ili podršku LGBTIQ+ zajednici, pravima, identitetu itd.; Neutralan - informativan ili deskriptivan komentar napisan bez zauzimanja bilo kakvog stava; Negativan - neprijateljski, odbacujući ili diskriminatoran ton ili riječnik prilikom diskusije o LGBTIQ+ zajednici, identitetu, pravima itd. i Nejasno - tekstualni sadržaj koji ne sadrži nikakve riječi povezane sa sentimentom ili je nejasno kojoj kategoriji pripada.

Drugi zadatak bio je fokusiran na temu ili argumentaciju komentara. Svaki komentar je klasifikovan u jednu od 18 tema, koje su bile dio sedam različitih grupa argumenata navedenih u nastavku. Grupisanje je izvršeno na način koji podstiče homogenost unutar grupa i heterogenost između grupa:

1. Ljudska prava i diskriminacija: pozivanje na (1) jednakost, pravnu zaštitu, (2) ljudski napredak, modernizaciju, (3) poziv na bolje javne politike, proteste, peticije ili (4) pozivanje na lično iskustvo sa LGBTIQ+ zajednicom ili problemima.
2. Priroda, biologija i „normalnost“: pozivanje na (5) prirodu, biologiju, genetiku ili

5 Koderima data je detaljna šema kodiranja s primjerima i obučeni su za zadatak. Ručno kodiranje je započelo pilot projektom, tokom kojeg je svaki koder obilježio 300 komentara, nakon čega je šema kodiranja prilagođena kako bi se bolje razlikovali granični ili nejasni slučajevi u kojima je dolazilo do različitih interpretacija među koderima

6 Ovo je podrazumijevalo uklanjanje svih prepoznatljivih podataka (linkova, ID-a članaka itd.), kao i transformaciju načina na koji se tekst objavljuje i čuva u bazi podataka. Na primjer, *In4s* se uveliko smatra najkonzervativnijim od tri portala uključena u našu studiju. Takođe, to je jedini medij koji se objavljuje na ćirilici. To je predstavljalo opasnost zbog da koderi (pod)svesno počnu percipirati sve komentare na ćirilici kao konzervativnije nego što možda zaista jesu.

7 U ovom zadatku, koderima je naloženo da obrate pažnju na sam izbor riječi i jezičku strukturu, a ne na poentu koju komentar pokušava da iskaže. To znači da se komentar označava kao onaj sa **negativnim sentimentom** ako, na primjer, koristi pogrdne termine, bez obzira na to da li su oni upućeni LGBTIQ+ zajednici ili njihovim kritičarima. Ovo treba uzeti u obzir prilikom tumačenja rezultata, jer ovaj pristup predstavlja bolje mjerilo **negativnosti ili pozitivnosti javne debate** koja okružuje LGBTIQ+ zajednicu, umjesto da se usko interpretira isključivo kao negativnost prema samoj LGBTIQ+ zajednici.

- pozivanje na (6) fizičko ili mentalno zdravlje.
3. Tradicionalizam i religija: pozivanje na (7) religijske doktrine, crkvu i moral, (8) tradiciju, kulturu, društvene norme ili (9) porodične vrijednosti ili bezbjednost.
 4. Politika, lobiranje i pažnja: pozivanje na (10) političke partije, lidere, političke ideologije ili strategije, (11) lobističke napore, cenzuru ili medijsku pristrasnost, (12) ili pozivi da se određena pitanja ignorišu ili da se pažnja preusmjeri na drugu temu.
 5. Ismijavanje: komentari koji sadrže (13) ismijavanje, satiru ili humor.
 6. Uvrede ili poziv na nasilje: komentari koji koriste otvorene (14) uvrede ili (15) pozivaju na nasilne akte ili ih podržavaju.
 7. Opšte i ostalo: komentari za koje je (16) nemoguće odrediti dominantni argument ili temu, (17) nisu napisani na temu LGBTIQ+ pitanja ili (18) nedostaju.⁸

U našem pristupu mašinskom učenju i treningu modela, koristili smo ručno kodirane podatke kao naš skup za obuku. Razvili smo model nadgledanog mašinskog učenja (supervised machine learning) kako bismo klasifikovali preostalih 80% podataka.⁹ Učeći iz primjera sa označenim tonovima — kao što su pozitivan, neutralan ili negativan — model je bio u stanju da identifikuje slične obrasce u jeziku i uokvirivanju (frejmingu). U sljedećoj fazi, model je primjenio ovo znanje kako bi klasifikovao ostatak sadržaja u specifične, unaprijed definisane kategorije (teme) na osnovu tih sličnosti. Ova strategija je omogućila efikasno sortiranje cjelokupnog skupa podataka uz korišćenje strogih metrika kako bi se osiguralo tačno mašinsko označavanje. Podaci nedostaju je značilo da komentar nedostaje ili nema nikakav

8 Koderima je naloženo da, u slučajevima kada komentar sadrži više argumenata ili tema, isti označe na osnovu svog utiska o tome koja je tema **dominantna ili centralna**, umjesto da mu dodele oznaku „nejasno“.

9 Priprema teksta za ovu fazu uključivala je zamjenu specijalnih karaktera (č, ć, ž, š, đ, š, ž), uklanjanje često korištenih riječi (*stopwords*) (i, u, je, se, na, po, li, itd.), i zamjenu emotikona. Posljednja stavka je bila posebno važna budući da emotikoni (npr, 😊 😞 🙏 🌈) nude značajne informacije o kontekstu, posebno kada se određuje sentiment komentara. Svaki emotikon je klasifikovan shodno emociji koju predstavlja (smijeh, ljutnja, gađenje, itd.) i zamijenjen odgovarajućom oznakom koja ukazuje na namjeravanu emociju koju računa može da „pročita“.

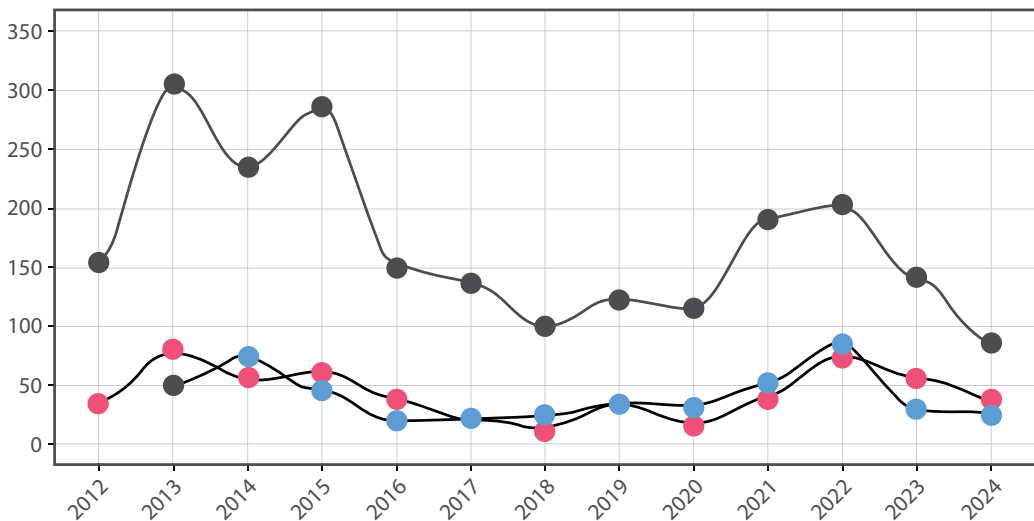
sadržaj (prazan, obrisani komentar, URL adresa i slično).¹⁰

¹⁰ S obzirom na naš pristup, kvalitet mašinskog učenja određuje se shodno nivou *pouzdanosti* (dosljednosti) i *validnosti* (preciznosti) klasifikovanih komentara. Određivanje sentimenta izvedeno je sa zadovoljavajućim nivoom pouzdanosti. Saglasnost među koderima utvrđena je u 75% slučajeva, što je značajno više od onoga što bi bilo očekivano na osnovu slučajnosti (54%). Na osnovu ovoga, dobijen je Fleissov Kappa skor od 0.65, što se smatra značajnim nivoom saglasnosti. Što se tiče kodiranja tema, komentari su klasifikovani u sedam grupa argumenata. Nivo pouzdanosti je bio značajan (75% saglasnosti, Fleissov Kappa 0.63). Ovi rezultati su zadovoljavajući, posebno imajući u vidu prirodu obrađivanog teksta. Naime, komentari često nemaju jasnu strukturu i kombinuju različite argumente. Ovo utiče na pouzdanost i validnost kodiranja jer jedan koder može staviti veći naglasak na jedan dio komentara, dok se drugi koder može fokusirati na drugu dimenziju istog komentara. Pored toga, dizajn naše metodologije podrazumijeva da nisu sve kategorije u potpunosti uzajamno isključive. Na primjer, uvrede ili pozivi na nasilje se, iako posebne teme, često javljaju u drugim argumentima. Naš mašinski model (Support Vector Model) klasifikovao je podatke sa zadovoljavajućom preciznošću. Prosečna izbalansirana preciznost (Balanced accuracy) između grupe tema iznosila je 0.73, što je statistički značajnije od očekivanog skora ukoliko bi klasifikovanje bilo nasumično (0.41). Kappa koeficijent u ovom slučaju iznosio je od 0.61.

ANALIZA MEDIJSKIH ČLANAKA

Konačna populacija relevantnog medijskog sadržaja o LGBTIQ+ temama obuhvata oko 3.250 članaka sa tri medijska portala (Vijesti, Analitika i In4s). Analizirani vremenski okvir obuhvata period od 2012. do 2024. godine.

Broj objavljenih medijskih članaka po godinama

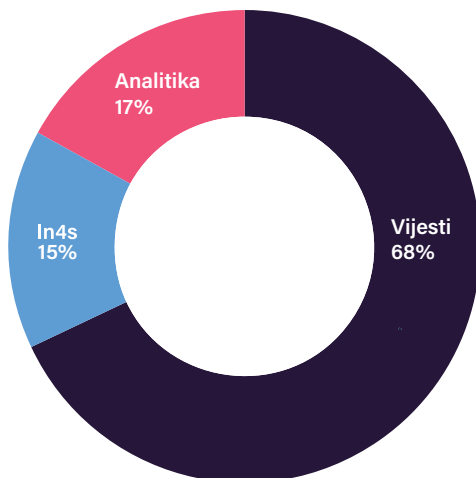

Medij ● Analitika ● In4s ● Vijesti

Grafik 1. Broj objavljenih medijskih članaka po godinama

Postoji značajna razlika u broju objavljenih članaka o LGBTIQ+ temama po godinama na tri posmatrana medijska portala (vidi Grafik 1). Grafik ukazuje na to da učestalost ove teme oscilira tokom vremena, što je i prirodno s obzirom na složen politički i društveni kontekst u Crnoj Gori tokom posmatranog dvanaestogodišnjeg perioda. Takođe, primjetan je trend opadanja objavljivanja sadržaja o LGBTIQ+ zajednici u posmatranom periodu. Na primjer, 2024. je bila godina sa rekordno niskim brojem članaka o ovoj temi (ukupno 146). Kao što je već pomenuto, tokom cijelog posmatranog perioda LGBTIQ+ teme su bile najučestalije na medijskom portalu Vijesti, ali se vremenom ta razlika smanjivala usljed značajnog pada učestalosti i na samom portalu Vijesti. Primjera radi, 2013. godine na Vijestima je bilo približno pet puta više tekstova nego na ostala dva portala, dok je 2024. godine taj odnos bio

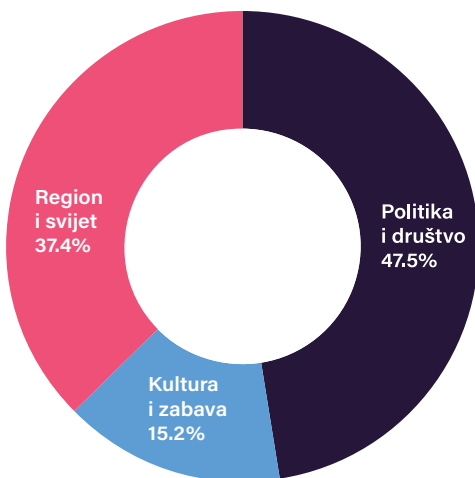
približno dva puta. Broj tekstova o LGBTIQ+ temama dostigao je svoj vrhunac 2013. godine, što se poklopilo sa organizacijom prve Povorke ponosa u Crnoj Gori (Budva). Isto važi i za broj komentara na LGBTIQ+ tekstove (vidi Grafik 6), koje koristimo kao mjeru interesovanja javnosti.

Grafik 2. Udio analiziranih medija u ukupnom broju analiziranog medijskog sadržaj.

Grafik 2 pokazuje da je pretežan broj članaka vezanih za LGBTIQ+ populaciju u posmatranom periodu objavljen na medijskom portalu Vijesti (68%). Ovdje treba naglasiti da, zbog ovakve distribucije, dobijeni rezultati mnogo vjernije odražavaju karakter narativa o LGBTIQ+ temama na ovom portalu u poređenju sa ostala dva.

Analiza je obuhvatila i rubrike u koje su LGBTIQ+ teme bile svrstane na posmatranim medijskim portalima. Na osnovu analize tih rubrika, radi lakše obrade, kategorisali smo ih u tri veće grupe: Politika i društvo; Region i svijet; Kultura, zabava i sport.

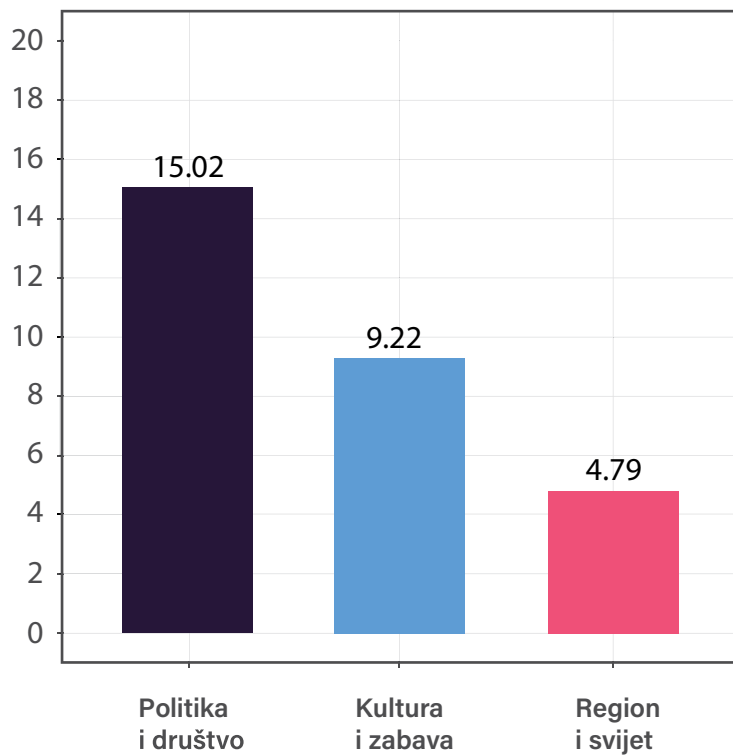
Grafik 3. Udio rubrika u svim analiziranim medijskim člancima

Većina medijskih članaka, skoro polovina, kategorisana je u okviru rubrike Politika i društvo. Ovu raspodjelu ne treba posmatrati kao značajnu determinantu, s obzirom na to da se većina relevantnih društvenih i političkih pitanja – uključujući izjave aktivista, prijedloge zakona, kolumne i najave događaja – tipično nalaze u okviru ove sekcije. Primjetno je da se preko jedne trećine tema pojavljuje u rubrici Svijet i region (uglavnom vijesti iz regiona, Rusije, Mađarske, Poljske i zakonske promjene u tim zemljama), što pretežno pokriva pitanja koja nijesu direktno vezana za Crnu Goru, ali jesu za LGBTIQ+ prava.

U prosjeku, korisnici medijskih portala su pokazali najveće interesovanje za članke o LGBTIQ+ temama koji su se nalazili u rubrici Politika i društvo. Prosječan broj komentara na članke iz ove rubrike je oko 15, dok u rubrici Kultura, zabava i sport (uglavnom vijesti o LGBTIQ+ muzičarima i sportistima/sportistkinjama) taj broj iznosi 9, a u rubrici Region i svijet nešto manje od 5 komentara. (Grafik 4)

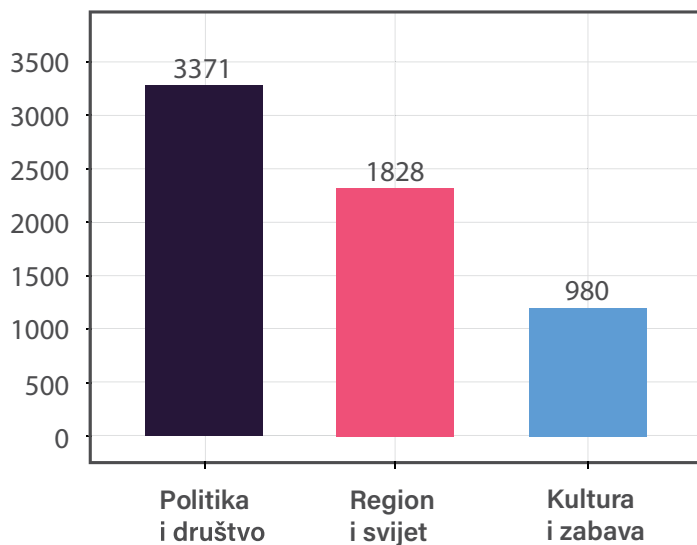
Situacija je slična i kod pregleda članaka (Grafik 5). Prosječan broj pregleda LGBTIQ+ članaka po rubrikama, na osnovu dostupnih podataka, iznosi 3.371 u rubrici Politika i društvo, 1.828 u rubrici Region i svijet, i prosječno 980 pregleda u rubrici Kultura, zabava i sport. Razlika koju ovdje treba uočiti jeste da su članci u rubrikama Kultura, zabava i sport imali više komentara, ali su bili značajno manje čitani od članaka iz rubrike Svijet i region.

Prosječan broj komentara po sekciji

Grafik 4. Prosječan broj komentara po sekciji

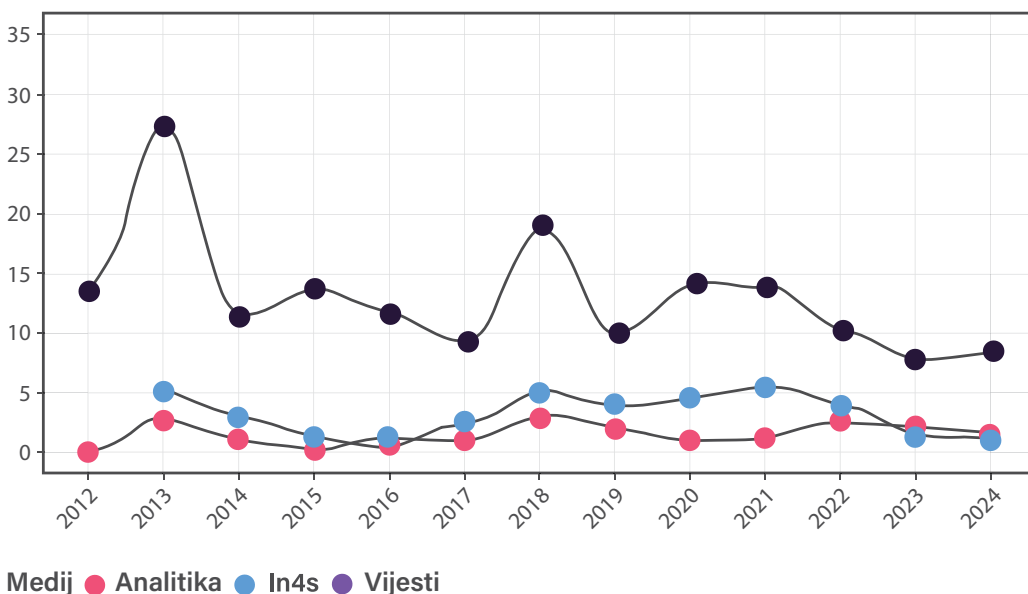
Prosječan broj pregleda članaka po rubrici- Politika i društvo 3371; Region i svijet 1828; Kultura i zabava 980.

Grafik 5. Prosječan broj pregleda članaka po rubrici

ANALIZA KOMENTARA

U posmatranom periodu prikupljeno je ukupno više od 34.877 komentara. Kao što je ranije navedeno, broj komentara na tri analizirana medijska portala prati i broj članaka objavljenih na svakom od njih. Većina komentara zabilježena je na portalu Vijesti, koji je takođe objavio najviše članaka o LGBTIQ+ temama tokom posmatranog perioda. Najveći broj komentara zabilježen je 2013. godine, uoči održavanja prve Parade ponosa.

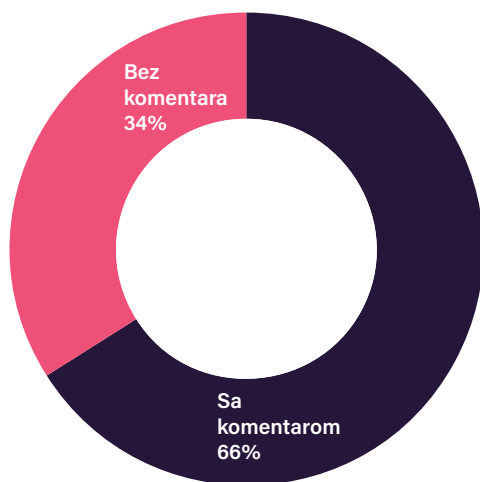

Medij ● Analitika ● In4s ● Vijesti

Grafik 6. Prosječan broj komentara po članku po godini

Kada je riječ o komentarima, čitaoci su ostavili barem jedan komentar na dvije trećine članaka (66%), dok preostala trećina članaka (34%) nije imala komentare. U prosjeku, na člancima o LGBTIQ+ temama može se pronaći 11 komentara. Važno je napomenuti da broj komentara nije normalno raspoređen, jer veliki dio članaka (više od jedne trećine) nema komentare, dok manji broj članaka ima stotine komentara. Grafik 6 prikazuje nekoliko vrhunaca (pikova) u broju komentara. Posebno se izdvajaju godine 2013, kada je organizovana prva Parada ponosa, i 2018, kada je najavljeno usvajanje Zakona o životnom partnerstvu lica istog pola u Crnoj Gori i održane javne konsultacije. Takođe, primjetan je porast broja tekstova u 2021. godi-

ni, što je rezultat povećanog broja napada na LGBTIQ+ osobe krajem 2020. i medijskog izvještavanja o tim slučajevima tokom 2021. godine. Za analizu medijskog izvještavanja važno je napomenuti da je broj komentara na portalu In4s dostigao vrhunac ne 2018. godine, kada se raspravljalo o crnogorskom zakonu, već 2021. godine, kada je najavljeno usvajanje sličnog zakona u Srbiji. Više od polovine svih članaka vezanih za LGBTIQ+ teme objavljenih te godine na portalu In4s odnosilo se na Srbiju. Tokom tog perioda objavljen je niz članaka koji su obuhvatali stav Srpske pravoslavne crkve, odbranu tradicionalnih vrijednosti, pitanja porodičnog zdravlja, kao i pravne argumente u vezi sa Ustavom.

Grafik 7. Raspodjela članaka prema broju komentara

Raspodjela komentara unutar baze podataka je uglavnom koncentrisana na komentare na portalu Vijesti, koji čine oko 90% ukupnog broja unosa. Od početnog skupa podataka, administratori su uklonili 1.936 komentara (5,5%), najvjerojatnije zbog kršenja pravila komentarisanja u vezi s govorom mržnje, uvredama i promovisanjem nasilja. Obrisani komentari su zamijenjeni napomenom „obrisano od strane administratora“.

S obzirom na to da mnogi neobrisani komentari takođe zadovoljavaju kriterijume govora mržnje, razumno je pretpostaviti da su obrisani komentari bili izuzetno eksplicitni. Medijski portali Vijesti i Analitika su objavili „Uslove korišćenja i komentarisanja“ na svojim onlajn stranicama, dok In4s u impresumu samo navodi da ne snosi odgovornost za sadržaj poruka čitalaca, uključujući njihove komentare, te

da sadržaj poruka ne odražava stav uredništva. Vijesti i Analitika izričito zabranjuju objavljivanje govora mržnje, poziva na nasilje, diskriminaciju, homofobične komentare (Analitika), kršenje privatnosti građana i manipulaciju informacijama, uz napomenu da će takvi komentari biti obrisani (ili će administrator pokušati da ih obriše – u slučaju Analitike). Pokušaji unapređenja samoregulacije medija pokretani su u različitim periodima. Uprkos uspostavljanju prvog etičkog kodeksa i pokušajima formiranja samoregulatornih tijela prije više od dvije decenije, medijske organizacije i dalje su podložne političkim i komercijalnim pritiscima. Ova situacija može značajno uticati na širenje netačnih i neprovjerenih informacija, manipulaciju informacijama, povećanje tenzija, netolerancije, diskriminacije i mržnje, što smo mogli uočiti u komentarima. Istraživanja¹¹ pokazuju da značajan broj građana i dalje čita komentare (uglavnom na objavama portala na društvenim mrežama), ali da gotovo niko od ispitanika nikada nije prijavio komentar koji sadrži govor mržnje ili poziv na nasilje.

Kada je riječ o sentimentu komentara, opšti zaključak je da je javna diskusija u komentarima ispod članaka o LGBTIQ+ temama izrazito negativna. Preciznije, jezički izraz u komentarima negativan je u približno 80% slučajeva. Međutim, važno je napomenuti da utvrđeni negativni ton komentara nije usmjeren isključivo prema LGBTIQ+ zajednici. Iako najveći broj komentara "cilja" LGBTIQ+ osobe, značajan broj komentara koji izražavaju solidarnost s LGBTIQ+ osobama i staju u njihovu odbranu takođe je negativan u smislu da implicira uvrede prema ljudima koji su, na primjer, fizički napali člana LGBTIQ+ zajednice. Pored toga, u nekim komentarima nije jasno na koga se komentar direktno odnosi, iako je iz njegovog sadržaja očigledno da se radi o negativnom komentaru.

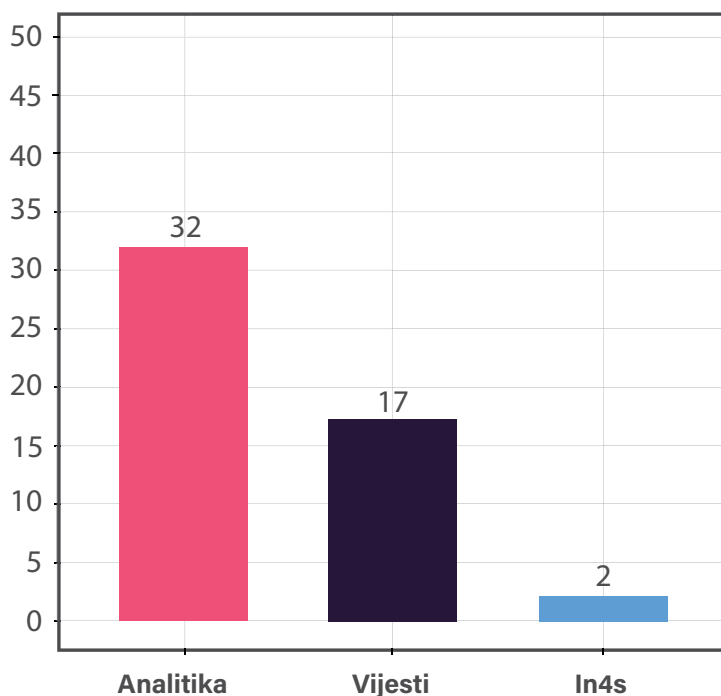
Dominantno negativan ton komentaranja članaka o LGBTIQ+ temama prisutan je na svim portalima, ali je moguće rangirati portale prema intenzitetu negativnih komentara. Portal In4s bilježi nešto veći udio negativnih komentara, zatim slijedi Analitika, a na kraju Vijesti. Generalni sentiment komentara, međutim, mijenjao se tokom vremena. U prve dvije godine posmatranog perioda, u prosjeku samo 12% komentara imalo je pozitivan ton (jezički izraz), dok je u posljednje dvije godine taj prosjek porastao na 23%. Ovo je važno istaći, jer predstavlja značajan input za oblikovanje komunikacionih strategija, prvenstveno nevladinih organizacija, ali i javne uprave prema građanima po pitanju prava LGBTIQ+ osoba. Ovakva orijentacija treba da bude osnova za stratešku saradnju između nevladinih organizacija, Vlade i medija. Uloga medija kroz ovu vrstu saradnje je ključna i ima potencijal da podstakne promjene unutar samih medija, te ojača posvećenost stvaranju medijskog

11 „Samoregulacija u Crnoj Gori: Izazovi i prilike“, DAMAR, OEBS, Ministarstvo kulture i medija, 2024, dostupno na: <https://www.osce.org/sites/default/files/f/documents/9/a/578869.pdf>.

prostora slobodnog od mržnje, diskriminacije i poziva na nasilje.

Za one komentare kod kojih se mogla utvrditi orijentacija (za ili protiv LGBTIQ+), uočavamo određene razlike među medijskim platformama i tokom vremena. Najveći udio komentara koji se mogu jasno označiti kao pro-LGBTIQ+ zabilježen je na portalu Analitika (32%), zatim Vijesti (17%), dok je najmanji udio na In4s (2%)¹² (Grafik 8). Još zanimljivije je primijetiti različite trendove tokom vremena. Iako se ukupna javna diskusija u sekciji komentara o LGBTIQ+ temama postepeno pomjera ka nešto pozitivnijem ili civilizovanijem tonu, manje je optimistično što se tiče udjela komentara koji se mogu jasno označiti kao pro-LGBTIQ+, jer je taj udio u posljednje dvije godine opao (Grafik 9).

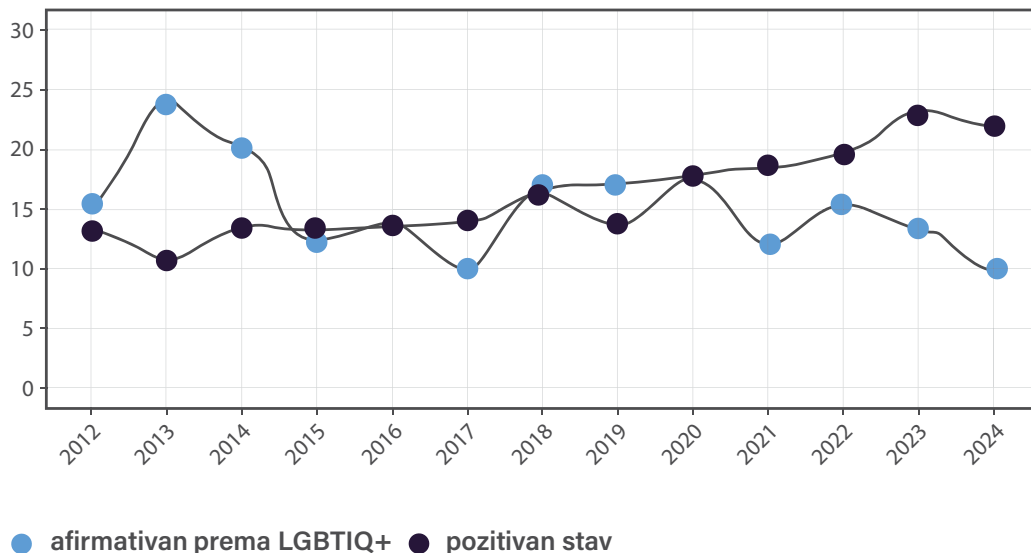
Udio (%) pro-LGBTIQ+ komentara

Grafik 8. Udio (%) pro-LGBTIQ+ komentara

¹² Važno je napomenuti da je značajan broj preostalih komentara negativan, dok se kod određenog broja ne može jasno utvrditi kome su upućeni. To znači da je zaključak prema kojem se preostali dio komentara može smatrati anti-LGBTIQ+ samo djelimično tačan, imajući u vidu broj slučajeva u kojima nije moguće odrediti na koga se komentar odnosi.

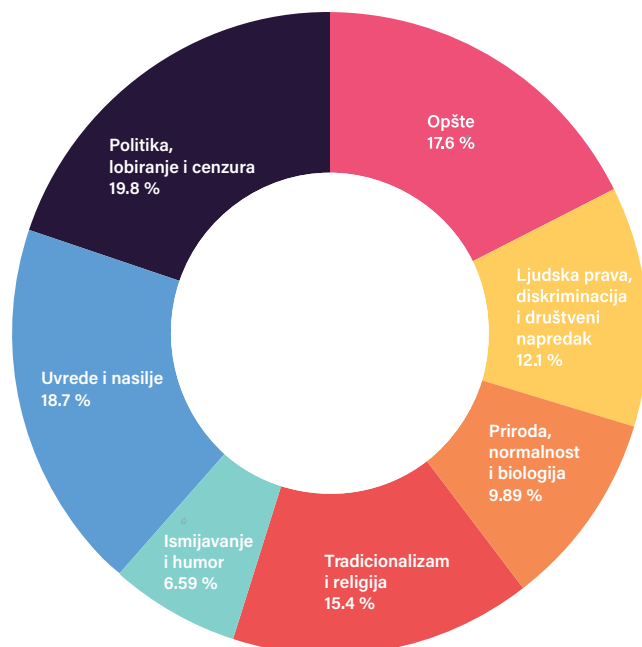
Udio (%) komentara

Grafik 9. Procenat komentara s pozitivnim sentimentom / pro-LGBTIQ+ po godinama

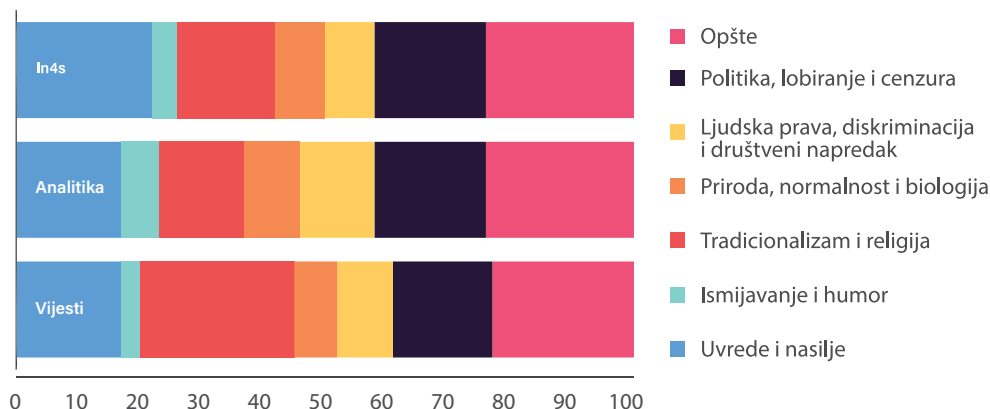
Detaljniji uvid u dominantne narative vezane za LGBTIQ+ teme u Crnoj Gori može se dobiti na osnovu analize tema koje preovlađuju u komentarima (vidjeti Grafik 10). Najveći udio komentara svrstava se u kategoriju Opšte, koja obuhvata komentare u kojima se izražava podrška ili kritika LGBTIQ+ zajednice i povezanih pitanja, ali bez jasnog obrazloženja razloga za takav stav. Među komentarima kod kojih je bilo moguće identifikovati tematski okvir, dominantne grupe tema odnosile su se na politiku, lobiranje i cenzuru, uvrede i nasilje, kao i tradiciju i religiju. Rjeđe su bili zastupljeni komentari koji su se odnosili na prava, diskriminaciju i društveni napredak, kao i na prirodu, normalnost i biologiju. Najmanje zastupljena kategorija odnosila se na ismijavanje i humor. Međutim, važno je naglasiti da je na ovakvu raspodjelu uticala metodologija kodiranja. Naime, humor i satira su u komentarima izuzetno česti, ali su vrlo često prelazili granicu uvrede, zbog čega su svrstani u druge tematske kategorije.

- Politika, lobiranje i cenzura (~20%);
- Uvrede i nasilje (~19%);
- Opšte (bez dominantne teme) (~18%);
- Tradicionalizam (moral) i religija (~15%);
- Ljudska prava, diskriminacija i društveni napredak (~12%);
- Priroda, normalnost i biologija (~10%);
- Ismijavanje i humor (~6%).

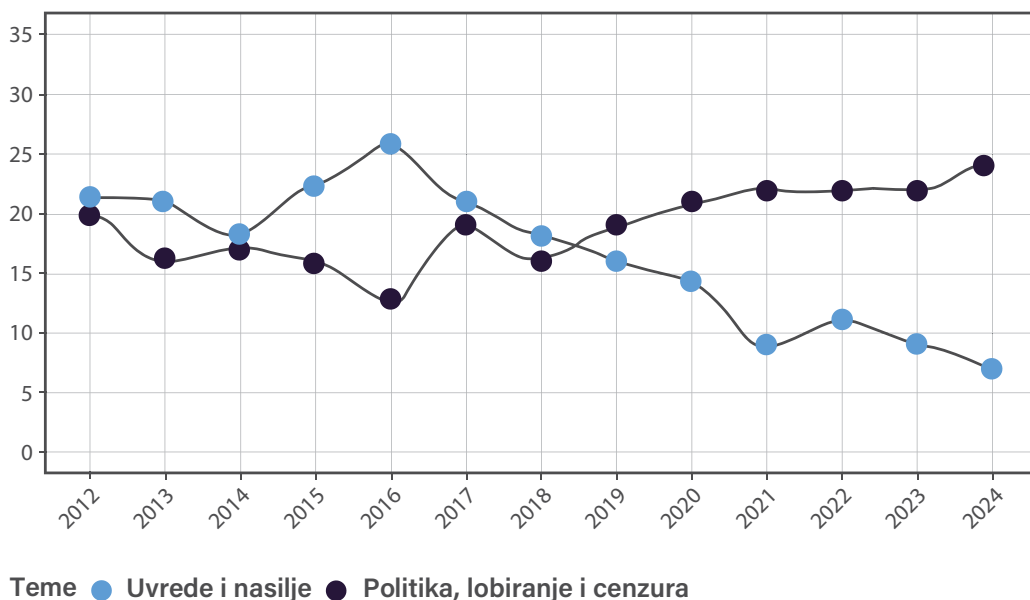
Grafik 10. Glavne teme u komentarima

Kada je riječ o temama, uočene su određene razlike u zastupljenosti pojedinih kategorija među portalima (vidjeti Grafik 11). Očekivano, najveći udio uvreda, nasilja i ismijavanja zabilježen je na portalu In4s (26%), zatim na portalu Vijesti (23%) i Analitika (20%). S druge strane, tema tradicionalizma i religije bila je najzastupljenija na portalu Analitika (25%), potom na In4s (16%), dok je najmanje bila prisutna na portalu Vijesti (14%).

Grafik 11. Zastupljenost tema po medijskim portalima

Analiza sadržaja komentara ukazuje na ključnu razliku i ističe polarizaciju ne samo unutar medijskog sektora i uredničkih politika, već i u percepciji medija među građanima, u zavisnosti od njihovih političkih stavova. Važno je napomenuti da smo već spomenuli kako su komentari na portalu Analitika, u prosjeku, češće pro-LGBTIQ+ u odnosu na portal In4s, na primjer. Sa druge strane, iako se komentari na oba portala koji se nalaze u kategorijama tradicionalizma ili rasprave o nasilju, njihova suštinska priroda je veoma različita. Na primjer, teme vezane za religiju na portalu Analitika uglavnom predstavljaju kritiku prema crkvenim dostojnicima u kontekstu LGBTIQ+ populacije, sa učestalim referencama na prijavljene slučajeve seksualnog uznemiravanja od strane klera. S druge strane, sadržaj iz ove kategorije na portalu In4s više je fokusiran na očuvanje porodičnih vrijednosti, morala i časti.

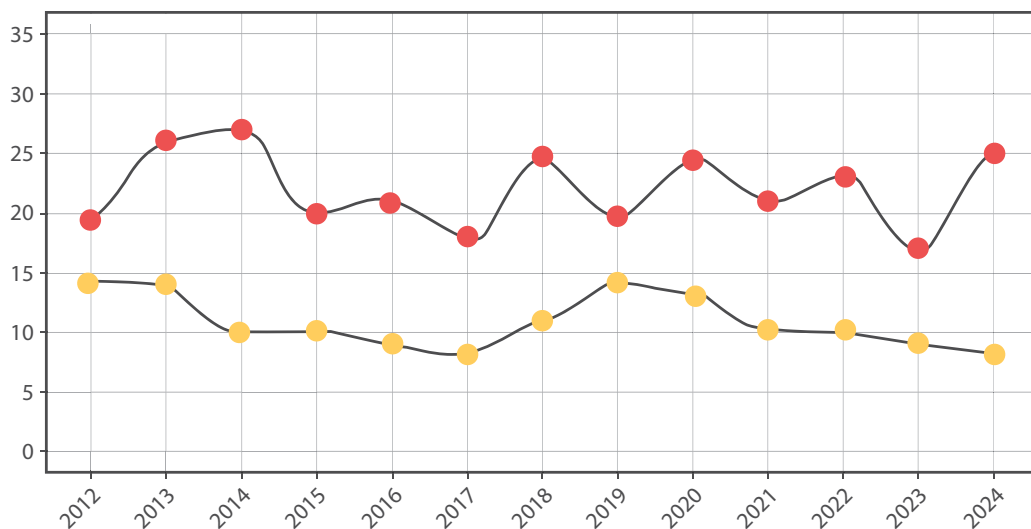
Grafik 12. Zastupljenost tema „uvrede i nasilje“ i „politika i lobiranje“ u ukupnom broju komentara po godinama (%)

Važno je napomenuti da su se glavne teme komentara mijenjale tokom vremena (vidjeti Grafike 12 i 13). Analiza je ukazala na nekoliko značajnih trendova:

Značajan pad učestalosti uvreda i poziva na nasilje u komentarima. U 2024. godini zabilježen je najniži udio ove vrste komentara u posmatranom periodu (vidjeti Grafik 12);

Značajan porast opštih komentara, kao i komentara iz kategorije koja obuhvata politiku (političke partije, političare i institucije), navodne lobističke (propagandne) aktivnosti i cenzuru u medijima. U 2024. godini zabilježen je rekordni udio ove grupe komentara (vidjeti Grafik 13).

Imajući u vidu da smo ranije ukazali na to da je većina komentara negativnog karaktera, ova dva podatka mogu se tumačiti na način da se tokom godina **kritika usmjerena prema LGBTIQ+ zajednici pomjerala iz kategorije otvorenih uvreda, neprihvatanja i direktnih napada ka temama politike, ideologije i cenzure**. Ilustrativan primjer ove promjene predstavlja prelazak sa velikog broja komentara poput „Neće šetati“ (u ranijem periodu), na komentare poput „Zašto mediji i političari toliko nameću i promovišu Paradu ponosa?“ (u novijem periodu). Ovakav pomak djelimično se može objasniti činjenicom da je Parada ponosa vremenom postala manje konfliktna tema nego ranije, ali i pojačanim naporima moderatora komentara (administratora). Naime, najveći broj izrazito eksplicitnih uvreda i prijetnji zabilježen je u periodu od 2012. do 2015. godine, uprkos evidentnim pokušajima njihovog uklanjanja. Istovremeno, u posljednjim godinama identifikovan je i određeni broj komentara u kojima se izražava nezadovoljstvo radom administratora, uz tvrdnje da „ne dozvoljavaju građanima da slobodno komentarišu“. Iako ne postoji način da se ove tvrdnje provjere, **naše tumačenje je da je došlo do promjene u načinu oblikovanja negativnih komentara, koji su se sve češće premještali ka implicitnim oblicima negativnosti, u kojima se dovodi u pitanje značaj LGBTIQ+ tema (pozivi na njihovo ignorisanje) ili se one svode isključivo na navodne „lobističke aktivnosti“ političkih struktura**. Komentari koji se odnose na ljudska prava i diskriminaciju relativno su ujednačeno zastupljeni tokom cijelog posmatranog perioda (8–14%), ali od 2019. godine bilježe blagi silazni trend.

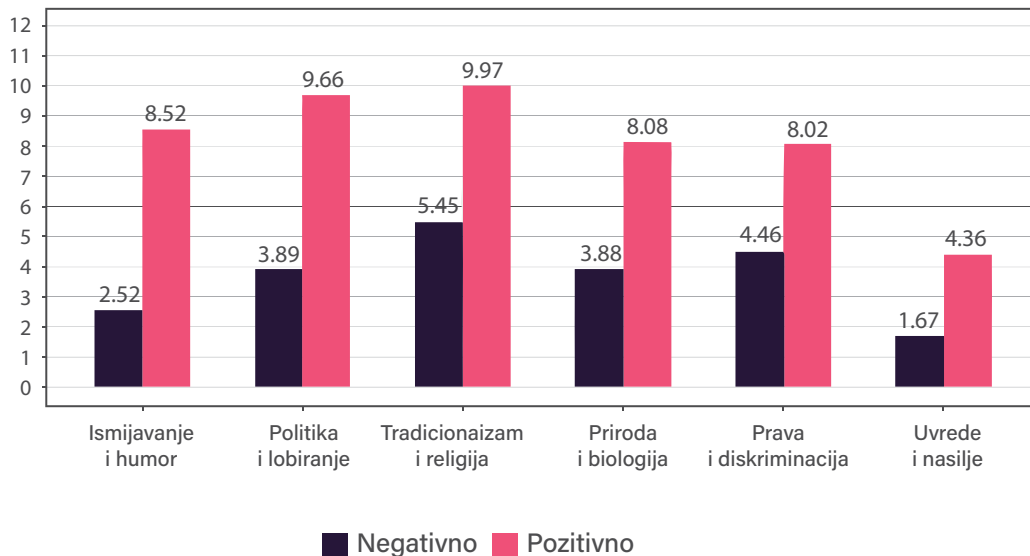

Teme ● Prava i diskriminacija ● Tradicionizam, religija i biologija

Grafik 13. Zastupljenost tema „prava i diskriminacija“ i „tradicionizam“ u ukupnom broju komentara po godinama (%)

Pored udjela i učestalosti sentimenta i tema komentara, analizirano je i na koji način čitalačka publika reaguje na ovakav tip diskursa na portalima (vidjeti Grafik 14). U tu svrhu fokus je stavljen na broj pozitivnih i negativnih reakcija, kao i na relativni ton reakcije na komentar (razlika između broja pozitivnih i negativnih reakcija). Za potrebe ovog dijela analize isključeni su komentari iz kategorije „Opšte“, budući da u toj kategoriji ne postoji jasno definisana tematska odrednica. Ukupno je evidentirano 360.749 reakcija u vidu pozitivnih i negativnih ocjena, od čega se 250.789 odnosi na pozitivne reakcije, dok ostatak čine negativne reakcije. Ovi podaci dodatno ukazuju na čitanost samih komentara, ali i na podršku značajnog broja korisnika medijskih portala koji se ne uključuju direktno u diskusiju, već svoje stavove izražavaju putem pozitivnih ili negativnih reakcija.

Broj pozitivnih/negativnih komentara

Grafik 14. Prosječan broj pozitivnih i negativnih reakcija na komentare po sekciji

U prosjeku, komentari koji se odnose na tradicionalne vrijednosti, moral i religiju dobijali su najviše pozitivnih reakcija (~10), dok su komentari uvredljive ili nasilne prirode bilježili najmanji broj pozitivnih reakcija (~4). Zanimljivo je da je najveći broj negativnih reakcija također zabilježen u kategoriji tradicionalnih vrijednosti, morala i religije (~5), što sugerira da komentari ove vrste mogu imati polarizujući efekat na ostale čitaoce portala. Najveći odnos pozitivnih prema negativnim reakcijama — koji odražava opšti ton reakcija — zabilježen je kod komentara vezanih za politiku, lobiranje, cenzuru i humor, sa prosjekom od 6 više pozitivnih nego negativnih reakcija. **Ovo ukazuje na trend pomjeranja narativa sa eksplicitno negativnih ka implicitno negativnim, često koristeći humor, satiru i ideološke argumente umjesto direktnih napada ili prijetnji.** Prethodna zapažanja ukazivala su na rast ovakvih narativa tokom godina, a čini se da upravo oni ostvaruju i najveću podršku publike.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA I PREPORUKE

U ovoj analizi pokušali smo da ukažemo na promjene u stavovima čitalaca medijskih portala prema LGBTIQ+ zajednici tokom perioda od 12 godina. Uvjereni smo da smo postavili snažne temelje za nastavak dugoročnog istraživanja koja bi obuhvatila veći broj medija, kao i da smo uspostavili održivu metodologiju koja bi se, uz određena prilagođavanja, mogla primijeniti i na druge medije (novinske članke, televizijske emisije i sl.).

Iako u većini aspekata razočaravajući, rezultati pružaju nedvosmislen uvid u percepciju korisnika medijskih portala koji ostavljaju komentare na tekstove o LGBTIQ+ temama. Dugoročno istraživanje omogućilo nam je da zabilježimo promjenu narativa – od dominantno tradicionalnog, koji naglašava „zdravlje“ porodice i nacije, a koji je uvredljiv i poziva na nasilje, ka narativu koji je znatno više ideološki i politički obojen. Smatramo da ovo takođe ukazuje na dio političkih i društvenih promjena u Crnoj Gori uopšte, a ne samo na promjene u odnosu prema LGBTIQ+ zajednici. Važno je istaći i značajnu promjenu u udjelu pozitivnih komentara kada se uporede prve dvije i posljednje dvije godine posmatranog perioda. Rast sa 12% na 23% ukazuje na značajnu promjenu u načinu na koji se korisnici medijskih portala izražavaju. Dodatno, ovi podaci mogu ukazivati na to da snažnije uključivanje administratora doprinosi promjeni okvira interpretacije. Iako se ne može generalizovati, ovi podaci upozoravaju na značajan, iako spor, napredak, na kojem bi trebalo graditi novu stratešku saradnju između Vlade, medija i organizacija civilnog društva.

S druge strane, uočena promjena sa eksplicitno negativnih na implicitno negativne komentare je zabrinjavajuća. Korišćenje ismijavanja, šala, satire i cinizma radi omalovažavanja pripadnika LGBTIQ+ zajednice značajno otežava rad kako medija, koji bi trebalo da regulišu komentare, tako i same zajednice, koja bi trebalo da pripremi strateški odgovor na ovakvu situaciju. Ovakvi fenomeni, koji prema našoj analizi imaju i veću podršku (kroz pozitivne i negativne reakcije) drugih korisnika medijskih portala, tiho i perfidno uvode nove momente u zajednicu, šireći prostor prihvatljivosti ovakvog odnosa i načina izražavanja mišljenja prema LGBTIQ+ zajednici. Pored toga, ovaj napredak u pogledu kulture izražavanja u onlajn prostoru (od eksplicitne ka implicitnoj negativnosti) treba tumačiti sa oprezom, budući da semantička pozitivnost ne podrazumijeva nužno promjenu stvarnih stavova, što je vidljivo iz mješovitih nalaza u vezi sa udjelom pro-LGBTIQ+ komentara tokom godina.

Polarizacija u medijskom polju, koja prati društvenu i političku polarizaciju, ogleda se i u analizi komentara, što potvrđuje da čitaoci dominantno biraju medije u kojima će pronaći potvrdu sopstvenih političkih stavova. Na to ukazuju podaci o razlikama u zastupljenosti komentara koji koriste religiju kao argument na portalu Analitika i portalu In4s, dok se portal Vijesti pozicionira između njih. Dodatno, za dalja istraživanja medija u Crnoj Gori važno je istaći da portal In4s bilježi najveći intenzitet negativnih komentara (nešto viši u odnosu na ostale). Ukoliko se tome doda i uloga ovog medija u generisanju i širenju dezinformacija i manipulacija informacijama, dobija se potpunija slika načina rada, uloge i instrumentalizovanog djelovanja ovog medija, koja je daleko od profesionalnih standarda.

Gledano na nivou cjelokupne medijske scene, stanje na koje ukazuje naša analiza veoma je izazovno. Činjenica da se pretežno negativni, pa čak i eksplicitni komentari mogu pronaći na portalima u svim godinama posmatranog perioda je alarmantna. Važno je napomenuti da se rezultati ovog istraživanja objavljuju u godini u kojoj bi dva važna pravna okvira – Akt o digitalnim uslugama i Akt o slobodi medija – trebalo da dožive punu primjenu i pravne posljedice na nivou Evropske unije. Takođe, čini se da mediji u Crnoj Gori nijesu ispratili promjene koje se već gotovo deceniju dešavaju u drugim zemljama, a koje podrazumijevaju napuštanje samoregulacije i prelazak na model koji je sve više definisan zakonskom, od strane države propisanom moderacijom, sa naglaskom na odgovornost medija, stratešku komunikaciju sa građanima i podsticanje prijavljivanja govora mržnje, diskriminacije i poziva na nasilje u komentarima. Nalaze našeg istraživanja treba posmatrati kao dodatni podsticaj u tom pravcu.

PREPORUKE

1. Prepoznata je potreba za strateškim pristupom planiranju i organizovanju medijske i digitalne pismenosti, kroz formalne programe u učionici i kroz obuke, ali i kroz sistem neformalnog i cjeloživotnog učenja i javne kampanje. U širem kontekstu, naša analiza komentara takođe ukazuje na zabrinjavajuće nizak nivo medijske pismenosti. Izostanak kritičkog mišljenja i znanja o ponašanju u onlajn prostoru dovodi do širenja (ili podrške) govoru mržnje i pozivima na nasilje i diskriminaciju od strane korisnika medijskih portala, bez svijesti o posljedicama, kako pravnim, tako i onim koje se odnose na viktimizaciju pojedinaca i čitavih grupa.
2. Vlada bi, u saradnji sa medijima, organizacijama civilnog društva i Agencijom za audiovizuelne medijske usluge, trebalo da inicira strateški dijalog sa ciljem osmišljavanja i sprovođenja konkretnih i ciljano usmjerenih kampanja o govoru mržnje i o diskriminaciji u onlajn prostoru.

3. Odgovornost medija treba jasno definisati i nadzirati kada je riječ o moderiranju komentara na njihovim portalima (kroz zakonske obaveze i interna dokumenta).
4. Važno je organizovati specifične, prilagođene obuke za novinare i ombudsmane u medijima u oblasti manipulacije informacijama sa elementima govora mržnje, kao i prepoznavanja ovakvih pojava u komentarima čitalaca.
5. Svi onlajn mediji trebalo bi da uspostave detaljna pravila moderacije sadržaja i politike komentarisanja kako bi se smanjili govor mržnje i dezinformacije.
6. Izražena je potreba za javnom raspravom među medijskim profesionalcima o kršenju etike i profesionalnih standarda. Ova potreba prepoznata je i u oblasti cenzure i autocenzure, koje se javljaju kada upravljačke odluke, usmjerene ka povećanju pregleda i čitanosti, ne obezbjeđuju adekvatnu regulaciju komentarisanja.
7. U skladu sa promjenama u oblasti medija i slobode izražavanja na nivou Evropske unije, otvoren je prostor za pokretanje rasprave o položaju i ulozi medija u tehnološki naprednom svijetu, naročito imajući u vidu razvoj vještačke inteligencije. Time se otvara prostor za stratešku saradnju između vlada, regulatora, medija, profesionalaca, organizacija civilnog društva i drugih udruženja, u oblasti korišćenja ovih tehnologija, sa ciljem jačanja poštovanja profesionalnih standarda i regulisanja komentara u onlajn medijima.

DODATAK

Primjeri komentara koji pozivaju na nasilje

CoronaVirus
18-12-2016 04:34h

Prijavi komentar

kokoske bolesne ubite se

+0

-0

ODGOVORI

piano1323618664
11-01-2016 02:44h

Prijavi komentar

treba vas ubit

+0

-0

ODGOVORI

piano35598
08-10-2013 02:36h

Prijavi komentar

Спремите глогов колац. Колац, К . . . ! Неомашћен!

+0

-0

ODGOVORI

piano5253444481
15-09-2015 03:58h

Prijavi komentar

kurac cete šetati majku vam bolesnu

+0

-0

ODGOVORI

Primjeri uvredljivih komentara

rari

03-01-2015 06:51h

Prijavi komentar

Ovi pederi sami sebe pretuku pa prijave n.n. lica... Nije mi ga žao ni malo.. Džabe im milo daje prava kad nikad slobode ode neće imati!

+0

-0

ODGOVORI

Anonimni korisnik

07.05.2013. 12:09

zamislite kome se narod moli kakva je to crkva kad su joj naveći velikodostojnici pederi-ne znam koga amfilohije jebe ali sigurno sav srpski narod u glavu -no neka kad su im glave prazne srećno im bilo naka im bog drži svijecu dok ih popovi jasu

👍 16 🗨️ 3 ➡️ Odgovori

kecman27

01-03-2017 08:04h

Prijavi komentar

Pederi, silovatelji i pedofili, rak svakog društva!

+0

-0

ODGOVORI

Milan kaže:

26.01.2024 y 11:03

Поклекнемо ли овдје а јесмо (хомићи и лезбејке) ће нам урнисати породичне вриједности . Запад нам ништа доброг није донио од Колумба на овамо. Не дајмо да се од нас праве сотоне да шака болесника (за мене је хомосексуалност болест, јер ни животиње то не раде између себе истог пола.) Уништи институт породица

👍 20 🗨️ 4

Cojek

01-07-2020 21:43h

!

Da li ce parovi morati po tom modernom zakonu da se izjasnjavaju ko je u toj vezi topcija a ko furundzija ?

+18

-7

ODGOVORI

Primjeri komentara koji ističu prirodu, normalno/nenormalno, bolest

Milenko каже:

29.08.2022 y 17:14

Ko o cemu Evropa o pederluku i izopacenom i bolesnom shvatanju

👍 30 🗨️ 1

ozren каже:

29.08.2022 y 13:58

Za deviantnu Evropu su pederluk i zoofilija vrijednosti iznad drugih. „Hvala“ za takvu Evropu.

👍 44 🗨️ 2

JVUO

21-09-2019 15:23h

Prijavi komentar

Ко год има трун разума не може да подржава промоцију настраности!

+0

-0

ODGOVORI

GavriiloPrincip

21-09-2019 16:30h

Prijavi komentar

„Дрво које не даје плода,сјече се и у огањ се баца.“

+0

-0

ODGOVORI

Primjeri komentara koji naglašavaju tradiciju, moral i religiju

QQQ

01-07-2020 19:01h

Prijavi komentar

Djedovi nam se u grob okreću...

+151

-42

ODGOVORI

Горан каже:

14.03.2024 у 19:14

Сва либерална непочинства која долазе из америке и енглеске, посебно, такође са педерског запада, одбацити и учврстити традиционалне православно хришћанске вредности. Хитно

👍 10 🗨️

Одговори

kom

17-09-2022 20:16h

Prijavi komentar

@deki

Zaboravili su ovi nasi moderni evropejci kako su na jedno od prajdova u CG za simbol prajda uzeli brkove kako bi nas sto vise ponizili.

+28

-9

ODGOVORI

21februar

06-03-2020 05:38h

Prijavi komentar

Postajemo Sodoma i Gomora .Koliko ste Vi dužni da morate ovo da završite

+0

-0

ODGOVORI

Primjeri komentara koji ističu politiku, lobiranje i cenzuru

Bokelj73r
27-08-2018 05:31h

Prijavi komentar

To je taj evropski gejovski lobi koji udara na temelje tradicionalnih drustava.

+0

-0

ODGOVORI

I tako kaže:
29.09.2014 y 10:42

Uzas. Ovakve stvari su sracunato uradjene kako bi izazvale reakciju druge strane. Gej lobi je najveca prevara i izrazito nasilnicna i netolerantna organizacija.

Родољуб
26-01-2017 10:22h

Prijavi komentar

Šta da kažem o ovim nakazama a da mi admin ne izbriše komentar

+0

-0

ODGOVORI

PadTiranina
15-07-2021 12:53h

Prijavi komentar

[@vitezserbski](#)
A ne ovo je pitanje svih pitanja, kakva nezaslostenost, kakva poskupljenja goriva zivotnih namirnica, lopovluk it'd. Ovo je najbitnije u CG I treba pod hitno da se rijesi u sto brzem Roku. Sve ostalo moze da ceka Ali promjena zakona o istopolnim brakovima ne smije da ceka.

+2

-1

ODGOVORI

Primjeri komentara koji ističu ismijavanje ili humor

cgStega
25-07-2021 16:45h

Prijavi komentar

Ima li koji svršeni matičar da objasni koje su to bračne obaveze partnera: da namažu nokte jedna drugoj, ili da plaću zajedno?

+12

-7

ODGOVORI

Napred Rayo
01-07-2020 20:53h

Prijavi komentar

+162

-10

ODGOVORI

Primjeri komentara koji ističu prava, diskriminaciju ili napredak

piano5251393898
15-09-2015 05:03h

Prijavi komentar

Sta svaka cast? Sto policija nije sposobna da odbrani ustavom zagarantovana prava manjini gradjana? Sto su drzava i pravo jos jednom kapitulirali u nemogucnosti da objasne bijesnoj rulji da ne moze da ide okolo i prebija sugradjane koji samo traze da budu jednaki? Bez rijeci, stvarno.

+0

-0

ODGOVORI

Satirikon
29-09-2013 10:48h

Prijavi komentar

+0

-0

ODGOVORI

piano5251393898
15-09-2015 05:03h

Prijavi komentar

Sta svaka cast? Sto policija nije sposobna da odbrani ustavom zagantovana prava manjini gradjana? Sto su drzava i pravo jos jednom kapitulirali u nemogucnosti da objasne bijesnoj rulji da ne moze da ide okolo i prebija sugradjane koji samo traze da budu jednaki? Bez rijeci, stvarno.

+0

-0

ODGOVORI

